אוצר החכמה

הלכות עדות

כח כיצד מאיימין העדים ואין מקבלין שלא בפני בעל דין ובו כ"ו סעיפים:

א (א) א כל מי שיודע עדות (ב) לחבירו וראוי להעיד ב ויש לחבירו תועלת בעדותו (ג) היה חייב להעיד (ד) אם יתבענו שיעיד לו (בב"ד) (ה) בין שיש עד אחר עמו ג בין שהוא לבדו ואם כבש עדותו (ו) פטור מדיני אדם ד (ז) וחייב בדיני שמים. ועד אחד לא יעיד אלא בדבר ממון שמביא אחד לידי שבועה או בדבר אסור לאפרושי מאסורא אבל אם

כבר

כח א כל מי שיודע וכו' עיי' אורים מ"ש הסמ"ע דאם קיבל עליו בסוד שלא יגלנה אף בב"ד הכא יעיד לו ואם הוא רק באמירה בעלמא. ודאי לא הסכין מהרי"ו רק לפילפולא יתירא' אבל ודאי אם אדם רוצה לו שלום כך דלא יוכחם לו בקבלתו וכה"ג גוזרים עליו שיאמר דלא כל כמיני' לכבוש עדותו אבל אם השבע בכופל בין בשבועה שלא יגלנה לשום אדם כגון יש מלוקים רבים אם השבע שלא להעיד והוא מ"מ לאו על השבועה וצריך התרה והגרס ואין כאן השבע לבטל המצוה דכיון דהוא מ"מ איש שבעל על אם לא יגיד וכו' כמבואר בגמ' דב"ק דף ל"ז עיי' שם רק חייב מד"ש והרי זה נראה ממלי בישר דלאסור מבסורה ומ"מ הסה הר"ן ורבים מפוסקים דאיש בעד הבבע לבטל המצוה ומכ"ש כזה דודאי על אבל אם יש שני עדים אם נשבע שלא להעיד כל"ז לבטל המצוה ולא חל שבועתו אבל בשבע שלא יגיד לשום אדם ואף לב"ד להעיד א"כ הרי כאן כולל דשנו דגל לאמירה לבלא אדם חל ונמי על אמירה לב"ד. ואלי' בכך שני סי' דכשנו כסי' בשבועות דף כ"ד אלא בן ס' אי נשבע לבטל המצוה כבב ואל מצוה בכלל רק הכיל לכדיא ביטול המצוה אי חל בכלל או לא וע"ש ועיי' מש"ל בסי' ע"ג וע"ש: **ב** ויש לחבירו תועלת בעדותו כתב הסמ"ע ואם יש לו עדים במנה מנה לי בידך ואמר כן מ"מ אינם מחויבים גם להעיד דכלא מלי למימר מבעה לאי. ואי דצריך לישבע אף בלי עדים צריך לשבוע לו דימסון לכה"ס אף בית עדים ומוען לכד"ס פטור משבועה וכמ"ם בסמ"ך ריש סימן ל"ב עכ"ל והנה אינם מוכנים דאי תבעו עפ"י עדים שלנו א"כ אף דלאמן לכה"ס ולא מוחזק כפרן מ"מ חייב לישבע דהיינו חייב לו עפ"ם הב"ח לכדיא בסי' ל"ב ע"ש משא"כ באין לו עדים והוא אינו טוען עליו כשנים הרי אין כאן שבועה כלל והרי יש תועלת גדול בעדותו לחייבו שבועה כמו עד אחד וכו ברור ועיי' מש"ל בסי' פ"א באריכות. והנה יש להבין אף דדלאי לבעידו נ"ל ואי דלמעט קרוב או פסול כמ"ם הסמ"ע הא מכך דיש תועלת בעדותו בשני דמים תועלת יש בעדות קרוב' או פסולי' ודוחק לומר להשמיען הדין ולכן נראה דאם הכשיר קרוב או פסול לעדות וא"כ הרי כאן תועלת בעדותו כמו עד כשר מ"מ כוסל ודאי איש בכלל עדות אין עליו חיוב להעיד ואם רצה נמנע מלהעיד ואינו בכלל עשה כלל והדבר זה מבואר בירושלמי סנהדרין פ"ק הלכה יו"ד וכן בשבועות אמר לע"ל הרי אם מקובל עליו כשנים יכול יהיה חייב להעיד ת"ל והוא עד או ידע אם בגוא כשר להעיד לעדות הכתוב כו' עכ"ל וכן הביא הר"ן בשם הרמב"ן דפי' כן על המשנה דקאמר והם יודעים לו עדות על פי עד מפי קרוב או פסול פטורים והקשה הרמב"ן מפי קרוב או פסול פשיטא כה הכא ליה ריבא וכו' דקמ"ל אפילו הכשירו לקרוב או פסול מ"מ אינו בכלל חיוב והביא ראיה מהך ירושלמי הנ"ל וא"ם ודברי ירושלמי וביחוד דברי הר"ן והרמב"ן זה היה בהעלם דבר מן הרב בעל שבות יעקב בח"א סי' קמ"ג שתגמגם כזה בפלפול על מה נבך והדבר מבואר בספרים קדושים ועיי' פר"ח משנה כל"ל: **ג** בין שהוא לבדו כמור כתב הטעם דכמו דשנים מחייבים ממון כן ע"א מחייב שבועה ואולי ישלם ולא ישבע ולפ"ז אמר עמר נשבעו בק' וכדה במשכון ועד א' יודע שמחייב לו ק' אינו מחויב להעיד דבגלו"ס חייב שבועה מ"מ במשכון שכולה ואין תועלת בעדותו וכ"ל הבכ"ע בשם הרב רמב"ן חיים דכשמחייב שבועה בלאו עדותו אינו חייב להעיד אלא דא"כ לדידן דפסקינן היסת א"כ אף בלי עד היה יכול להשביעו ואי ישבע לשקר אף נגד העד ישבע לשקר ודוחק לומר דשבועה בנק"ח תמיד ליה לאוים דמלגן כך סברא דמברייתא אין ראיה דהא בזמן הבריית' לא היה שבועת היסת ולכך ע"א חייב בדיני שמים דבכבישה עדותו לא היה מחייב שבועה כלל אבל לדידן דאף דהעד כבש עדותו מ"מ נתחייב שבועה ואי לא השבע השביעו דפטור ואי נשבע הא הזיון דנשבע לשקר ומסכ"ח בסברא דקה וקושיא לחייבו וכ"ל דאיירי כתובעו עפ"י העד ולכך נכתב עדותו אין כאן מעגם נגרי ולא היה מחק לשבועה כלל אבל בטוען ברי בזה"ז דפסקינן שבועת היסת אין כאן חיוב בידי שמים כלל על העד. אך מ"מ נ"ל דוחק דכ"ל לפסקים נגלגלו בפי' לכן נראה דאף דחייב שבועת בלא"ה מ"מ כיון הוא בפני העולם ישבע להכחיש העד דגדולה השקר ונפרע לדעת כלומרים לקמן סי' ל"ד דכשבע להכחיש העד א"כ כבע"ד והעד מלפרסי' לפוסלו לעדות והשבועה וא"כ שפיכת מחמת כלי הכשלה ומשום לעבור להכחישו משא"כ בדליכא עד וא"כ ליתא לדברי הרא"ש ניחא דאף דחייב שבועה ואפילו ע"ד באופן שכתבתי לעיל מ"מ חייב העד להעיד ולנקוק בשבועה להכחיש העד: **ד** וחייב בד"ש כתב הש"ך בשם מהרש"ל דאם שכנגדו חשם ממש מוציאין מידו ולא דמי למ"ם רש"י גבי אמך לסרה הכורה אפילו בא על אמו דאם תפס מ"מ מידו הוציא וחייב בד"ש בם בטעם דפטור משום דכתרי קטלא לא קטלינן ולכך בשוגג ולא כהרגה אי תפס מ"מ משא"כ בעלמא אפילו תפס מפקין מיני' עכ"ל ובמהרש"ל הביא ראיה מהא דאמרינן גרים בטנוס דעשה שטן בעל חבירו דחייב בד"ש וקאמר בגמ' דס"ד דאפילו בד"ש נמי פטור דיאמר דבבא נגל יבא בם אם קמ"ל והכא הא' הא קמי שמי' גלי' כוונתו ועי' דאפילו היה בתמח כוונו כך מ"מ חייב בד"ש דס"ל נלסוקי' חדעה' כן ע"ש והקשה מהרש"ל דלמא קמ"ל אי תפס דח"מ וכו לא פריך קמי' שמי' גלי' אי"ו דשלאון ובלחם לפיה צ אי מכין דלהס"ד כמו דכי עשות בשביל לגזלם כן כאם בלאם פטור א"כ אף דנימא דלא חשים ליה איך ס"ד אם תפס חבירו והוא טוען לא נרעה נתכוונתי דיהא חשיש הבירו מספק מהני במקום שהוא טוען ברי אינו חייב לידי שמים כלום וחבירו טוען שמא ע"כ ס"ל ברי ושמא לא עדיף הכרי היינו כשמחזק במוחזק מלא קמא אבל זה שמוחזק וטוען ברי ולדבריו פטור בד"ש איך יועיל תפיסה והבכס שאין הנושם יודע אם אמת ושקר וכי כלומר איני יודע אם אתה חייב לי יכול לתפוס ולהחזיק ובפרט במקום שהמוי אומר ברי שאיני חייב לך והלא כל שקר מטומם היסה הוא בלא יחזיק בגל חבירו בשביל ספק מלוה יפינה כמבואר ריש ב"מ ואין צ צריך לנגים והכו דלא עסיף עליה לומר דמהני תפיסה בחיוב י"ש בברור אבל כבים ספק אי חייב י"ש אף דלא מסימני' ליה מ"מ איך מועיל תפיסה בבטל י"ש מה דלא ברור לו אי חייב י"ש והוא טוען לא כי אין עלי חוב בה כיון דמדיני אדם פטור ודאי דלא מהני תפיסה אבל כשחייב י"ש בברור נמול ואין לו כוס שאחלי' אמר דמהני תפיסה. ולכן סי' כתר' דלאף דבלאמת אינו חייב בד"ש ולפ"ז אפשר בלאמת מהני התפיסה ולכן לא הכגמי לרא' מהרש"ל ובתשובת שבות יעקב ח"א סי' קמ"ו כמוק בגלאים מהתו' כל"ל ומ"מ כתב להכריע דבמקום דחייב מדינא של תורה י"ש כגון בפי עדים שכבשו עדותן דהם כשנים אליבא אי תפס לא מפקינן ואין דבריו נראי' כי נסתך הוא כי רלאי' מהרש"ל כבר כתבתי דאין כאן ראיה כלל אבל מ"מ גדולה גם' כדבריו דהא כתב בן הריב"ש סי' על"ב בשם הרמב"ן דלא מהני תפיסה והסכים הריב"ש עמו וכן נראה לי רלאי' מדברי רשב"א בתשובו לב"ק דהוציא דאם מודה בקנס פטור אפילו נגלאה י"ש אינו חייב מכך עובדא דר"נ דכסיל בן פסי עבדו וס"ל ר"י דלאין להוציא דכבר הודה בקנס ופטור ומה לא הוציא ר"נ נגלאה י"ש והקשה מה מועיל נגלאה י"ש דהיינו נגלאות אפילו בדיני אדם יוצא לפורום ועדיפא ס"ל לאוקמה דהא עבד כ"ל כהסוס כמ"ש הרא"ד וסכילו הרא"ש בפ"ק דב"ק ע"ב וכ"כ הרבכ"א עפי' לעיל מזה בשם רא"ב"ד ועיי' לעיל סי' א' ה"ו דתפיסה לא מהני ולכן כתב דס"ל נגלאה י"ש ובעל שבות יעקב כתב דמלבן רש"י וסלי"ו שהעתיק מהרש"ל והיה שספס הריגן לא מסקינן מיני' מאמר שמחייב נגלאה י"ש משמע דלא כמו מהרש"ל אלא כל שמחייב

כח (א) כל מי שיודע כתב הסמ"ע בשם מהרי"ו דאם הוא עד יאמר אני רשאי להעיד משום שקיבל עליו בסוד שלא יגלנו הדבר אינו בע"ד שאמר ולו שבלי נגלנו יהיה לו כלל ועיין מ"ש בתומים בחילוק אם השבע בזה יחל שבועתו ובזה לא יחל: (ב) לחבירו לאפוקי נ"ר כדלקמן בסעיף ג' ודאי לשפיזו לאפוקי קרוב או פסול ויש לחבירו תועלת בעדותו לאפוקי אף שיעיד אין לו בעדותו כגון שאמר אני חייב לפלוני ולא אמר אתם עדים דישל לאפוקי שלא להכניס את עצמו להתוודות כדלקמן סימן פ"ט ואפילו הודה מ"מ הגיעה דלא יוכל לומר שלא להכניס עצמו הודיע רק מסכה שיעיד דמה הסמ"ע דאבל מקום אין צריך להעיד ולאי כתבתי בתומים דאם אין התובע יודע רק עפ"י העדים חייב להעיד דעקום להתובע לשבועה ע"ש. ואם הכשירו קרוב או פסול שיעיד בכל מקום אם אין רוצה להעיד אין עליו חוב כן בירושלמי בתומים ע"ש: (ג) חייב להעיד בשוב' הוא יכול בשבועות דף ל"ה נסתפק אם בעד בעצמו יודע שהוא פסול מחמת קורב' או נגיעה או מחמת רשעות אם מחויב להעיד מ"מ ונראה דאם הוא פסול משום קורב' ודאי דלא יעיד או יבא ויגיד לב"ד קרוב אני ועיין בסמוך מ"ש אי הרה על עקרונים אבל מחמת רשעות כיון דאין ידוע אלא לו הרי אין אדם נפסל עפ"י עצמו אף כל מי שאומר כן לבית דין ועוד הטעם דפסול רשע להעיד הוא דנחשד להעיד שקר ולא מגזרת המלך בלי טעם כמו גבי קרובים רק הטעם ברשע דנחשד לשקר ואם כן הוא דיודע בנפשו דבאמת אינו לפה לא יעיד וכן הטעם בפסול מחמת נגיעה דכל הטעם בפסול דיעיד שקר ואם כן הוא שיודע בעצמו שבאמת אינו לפה לא יעיד ועיין לקמן בסי' ל"ו אם הנוגע יכול להעיד לתובה ע"ש: (ד) אם יתבענו כו' דכללא הוא במקום שמחייב קרבן שבועה חייב באם לא יגיד וכו' ובמקום דפטור בזה אף בזה פטור ולכך הואיל ואינו חייב ק"ש רק בתובעו ובב"ד אף באם לא יגיד הדין כן: (ה) בין שיש עד אחר כמו כו' פירוש ואינו כאן וס"ל דיכול להמתין עד שיבא האי ויעיד עמו כלהם קמ"ל דלא אלא צריך להעיד מיד עם"ע בשם רש"ל: (ו) פטור מדיני אדם כו' היינו דאודו דכבשו עדותן ועי"ל גרמו לתעירם היזק שבאלרך לפרוע שכר והם ידעו דפרוע הוא וס"ד דיהיו נאמנים לגבי פעמן לאלם מדיני דגרמי קמ"ל דאין זה אלא מניעת טובה: (ז) וחייב בד"ש מ"מ אם תפס שכנגדו מוציאין מידו מהרש"ל וכיוצא